

ВІДГУК
офіційного опонента
на дисертацію Ільницького Михайла Миколайовича
на тему «Забезпечення швидкого досудового розслідування як
завдання кримінального провадження», подану на здобуття ступеня
доктора філософії з галузі знань 08 «Право»
за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми дисертаційного дослідження

Підвищення ефективності діяльності органів досудового розслідування є одним із пріоритетних завдань реформування правоохоронної системи України. При цьому оперативність розслідування виступає ключовим критерієм його якості. Дотримання встановлених строків є визначальною передумовою досягнення завдань кримінального провадження, всебічного встановлення обставин справи, а також забезпечення гарантій конституційних прав учасників процесу, зокрема права підозрюваного чи обвинуваченого на захист та права потерпілого на доступ до правосуддя.

Водночас необґрунтована тривалість досудового розслідування та зволікання під час встановлення обставин кримінального правопорушення залишаються ключовими чинниками, що перешкоджають реалізації завдань кримінального процесу, де окремого значення набувають порушення строків досудового розслідування. Серед порушень, пов'язаних з несвоечасністю кримінальної процесуальної діяльності органу досудового розслідування можуть бути визначені такі як: недостатньою ефективністю планування розслідування кримінальних проваджень, організації й проведення слідчих (розшукових) дій, неправильне застосування правил оцінки доказів і т. ін., що призводить до продовження строків досудового розслідування, викликаних необхідністю проведення повторних або додаткових процесуальних дій.

Варто відзначити, що підґрунтям дисертаційного дослідження стали праці фахівців у галузі юриспруденції, зокрема: Ю. П. Аленіна, А. М. Бандурки, І. В. Басистої, В. П. Бахіна, В. Д. Берназа, А. І. Винберга, А. Ф. Волобуєва, В. Г. Дрозд, М. М. Єфімова, В. А. Журавля, А. В. Іщенко, Н. І. Клименко, О. Н. Колесніченка, В. О. Коновалової, В. С. Кузьмічова, В. К. Лисиченка, В. В. Лисенка, Л. М. Лобойка, В. Г. Лукашевича, Є. Д. Лук'янчикова, Г. А. Матусовського, О. В. Одерія, В. Л. Ортинського, І. В. Пирога, М. А. Погорецького, О. В. Пчеліної, М. В. Салтевського, Р. Л. Степанюка, В. В. Тіщенко, Л. Д. Удалової, П. В. Цимбала, К. О. Чаплинського, Ю. М. Чорноус, В. Ю. Шепітька, М. Г. Щербаковського, Б. В. Щура, В. В. Юсупова, О. О. Юхна та ін.

Проте, дослідження зазначених авторів здійснювались без врахування з одного боку потреб й сучасних умов розв'язання відповідних завдань, що стоять перед органами досудового розслідування, а з іншого - вимог кримінального процесуального законодавства та міжнародних стандартів кримінального судочинства.

Це визначає необхідність зосередження уваги визначенню нових підходів

до забезпечення якісного й швидкого розслідування кримінальних правопорушень.

Вказане, на думку опонента, у своїй сукупності окреслило **актуальність теми дослідження**, її науково-теоретичну і практичну значущість.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача

Науковий рівень дисертаційного дослідження та наукових публікацій відповідає вимогам, що висуваються до робіт на здобуття ступеня доктора філософії.

Роботу виконано відповідно до Стратегії національної безпеки України (Указ Президента України від 14 вересня 2020 р. № 392/2020); Стратегії реформування розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки (Указ Президента України від 11 червня 2021 р. № 231/2021); Комплексного стратегічного плану реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023 – 2027 роки (Указ Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023), Національній стратегії у сфері прав людини (Указ Президента України від 24 березня 2021 року № 119/2021), Цілях сталого розвитку України на період до 2030 року (Указ Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019), Стратегії розвитку Національної академії правових наук України на 2021-2025 роки, що затверджена постановою загальних зборів НАПрН України від 26.03.2021 р. № 12-21; робота відповідає тематиці наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки (наказ МВС України від 11 червня 2020 року № 454), основним напрямом наукових досліджень Національної академії внутрішніх справ на 2021–2024 роки (рішення Вченої ради від 21 грудня 2020 року, протокол № 23). Тему дисертації затверджено на засіданні Вченої ради Національної академії внутрішніх справ від 25 жовтня 2022 р. (протокол № 14) та включено до Переліку тем дисертаційних досліджень Національної академії правових наук України (№ 1128, 2022 р.).

Цінність роботи полягає у ґрунтовному дослідженні правовідносини, що виникають під час досудового розслідування та які спрямовані на забезпечення його у найкоротший строк. Одержані дисертантом результати досягнуті завдяки використанню значного масиву наукової літератури у кількості 284 джерел, частина з яких англomовних.

Заслуговує уваги й емпірична база дисертаційного дослідження, яка включає в себе результати анкетування слідчих та керівників органів досудового розслідування Національної поліції України, а також аналізу кримінальних проваджень у контексті забезпечення швидкості досудового розслідування. Окремої уваги заслуговують пропозиції щодо внесення змін до кримінального процесуального кодексу України.

Основні наукові результати дисертаційного дослідження автором висвітлено у 10 наукових публікаціях, серед яких 4 наукові статті – у збірниках, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, 6 – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій і круглих столів, а також двох наукових статтях в інших виданнях.

**Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів
проведених здобувачем досліджень, повнота викладу
в опублікованих працях**

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що дисертаційна робота є одним із перших у вітчизняній науці комплексним монографічним дослідженням, в якому основу пошуку оптимальних шляхів вдосконалення механізму забезпечення швидкого досудового розслідування склав комплексний розгляд вимог, сформованих на основі системного аналізу різних кримінальних процесуальних інститутів, що прямо та опосередковано впливають на темпоральні й якісні характеристики стадії досудового розслідування та мають важливу теоретичну і практичну значущість.

Зміст дисертаційного дослідження визначає наявність в положеннях, рекомендаціях, пропозиціях аргументованості наукової новизни, отриманої вперше, або істотно вдосконаленої, зміст яких відповідає вимогам, що ставляться до даного виду робіт.

Позитивного враження справляє наповнення опублікованих автором праць, які повною мірою відображують зміст всіх розділів дисертаційного дослідження, демонструють апробацію її результатів широтою географії публікацій.

Результати і положення дисертації, які виносяться на захист, відповідають всім вимогам положення про здобуття ступеня доктора філософії, є обґрунтованими та логічними, мають достатній ступінь наукової новизни та відображають практичне значення.

**Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень,
висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації**

Результати дисертаційного дослідження М. М. Ільницького є аргументованими та переконливими, а їх отримання здійснено опрацюванням значного масиву емпіричної, а також правової й наукової джерельної бази. Обґрунтованість наукових положень та достовірність сформульованих у дисертації висновків й однозначність їх трактування реалізовано творчим потенціалом дисертанта з добре продуманою та вивіреною структурою роботи, логікою з хронологічною послідовністю викладення та коректним аналізом й узагальненням зібраних матеріалів, вмілим використанням сукупності методів наукового дослідження подій та явищ, спрямованих на розв'язання поставлених на вирішення дослідження завдань.

За тематикою дослідження дисертантом здійснено вивчення, аналіз та узагальнення робіт вітчизняних та зарубіжних вчених як загальнотеоретичного, так і спеціального характеру. Полеміка автора характеризується своїм науковим, виваженим стилем, тактом та однозначністю висловлених думок, аргументованістю позицій, переконливістю суджень. Сформовані наукові ідеї, положення та висновки дисертанта не суперечать усталеним положенням сучасної науки.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методології наукової діяльності

Обрані автором дисертації *об'єкт* та *предмет* відображують його спрямованість та зміст, результатом тривалих й наполегливих пошуків якого стало розв'язання поставлених завдань та здійснення внеску в криміналістичну науку.

Методологічним підґрунтям дослідження стала сукупність загальних і спеціальних методів та прийомів наукового пізнання, зокрема

Історико-правовий метод використовувався під час вивчення генезису законодавства та наукових досліджень щодо забезпечення швидкого розслідування кримінальних правопорушень (підрозділи 1.1, 1.2). *Порівняльно-правовий метод* застосовано в ході аналізу норм кримінального процесуального права, наукових визначень, категорій, понять і підходів українського законодавства із підходами ряду європейських країн та країн Середньої Азії (розділи 1, 2, 3). *Системно-структурний метод* використано під час комплексної характеристики поняття та критеріїв швидкості досудового розслідування, її процесуальної форми (розділи 1, 2, 3). Техніко-криміналістичний метод використаний під час аналізу впливу та значення науково-технічного та криміналістичного забезпечення досудового розслідування на його швидкість (розділ 3). Статистичний і соціологічний методи – для узагальнення результатів опитування респондентів і даних офіційної статистики. Метод синтезу використано для формулювання висновків та пропозицій відповідно до завдань дослідження.

Вміле використання сукупності наведених та інших методів демонструє оволодіння дисертантом необхідними для рівня доктора філософії компетенціями.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження

Викладені й аргументовані в дисертації висновки і рекомендації впроваджені та використовуються у:

- *науковій діяльності* – для сприяння розвитку нових наукових знань щодо кримінальної процесуальної діяльності, можуть бути використані під час підготовки наукових робіт та методичних матеріалів (Акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 10.04.2026 № 96-оп);
- *освітньому процесі* – при викладанні навчальних дисциплін: «Кримінальний процес», «Досудове розслідування», «Дізнання», «Організація діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України», «Актуальні проблеми застосування кримінального процесуального законодавства» «Взаємодія органів досудового розслідування з оперативними підрозділами та іншими правоохоронними органами під час протидії кримінальним правопорушенням», а також при підготовці підручників, посібників, текстів лекцій і навчально-методичних матеріалів (Акт впровадження Національної академії внутрішніх справ від 10.04.2026 №97-нд);
- *практичній діяльності* органів досудового розслідування Національної поліції України (Акт впровадження Головного слідчого управління Національної поліції України від 24 грудня 2024 року № 177214-2024), а також при проведенні

практичних занять у системі службової підготовки та в навчально-науковому інституті післядипломної освіти.

Це підтверджується і розміщеними в «Додатку В» відповідними актами впроваджень (стор. 238-245).

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому

Структура й обсяг дисертації. Дисертаційне дослідження складається з 3 анотації, вступу, трьох розділів, що включають дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (284 найменування на 35 сторінках) і додатків на 36 сторінках. Повний обсяг дисертації – 252 сторінок, з яких основний текст – 181 сторінка. Назви розділів і підрозділів загалом відповідають темі й поставленим задачам даної роботи, забезпечують її цілісність і завершеність, відображають логіку та послідовність здійсненого в рамках теорії криміналістики, дослідження, що спрямоване на її розвиток й вдосконалення.

Анотація дисертаційного дослідження стисло і лаконічно з нейтральністю подачі інформації характеризує основні результати дисертаційного дослідження та викладена українською й англійською мовами (с. 2-12)

Вступ висвітлює об'єкт і предмет дослідження, містить обґрунтування вибору теми дослідження, включає особисті внески дисертанта та інформацію про апробацію дисертації на профільних заходах (стор. 18-28).

У **першому** розділі «Теоретичні та правові засади дослідження поняття швидкості досудового розслідування як завдання кримінального провадження» приділяється увага висвітленню стану наукового дослідження, значення швидкості досудового розслідування у кримінальному судочинстві (с. 29-98).

У підрозділі 1.1 «Поняття, сутність та значення швидкості досудового розслідування у кримінальному судочинстві» автор зосереджує свою увагу на ретроспективному аналізі положень КПК УРСР 1922, 1927 років та України 1960 року, 2012 року присвячених забезпеченню швидкості розслідування. Вивчення поглядів науковців втілено в авторське визначення швидкості досудового розслідування. Аналізуються взаємозв'язок швидкості та повноти досудового розслідування в контексті можливості реалізації завдань кримінального провадження (с. 29-35).

У підрозділі 1.2 «Забезпечення швидкості розслідування в системі основних положень кримінального процесуального законодавства» автором визначається місце швидкості розслідування в системі кримінального процесуального законодавства, зокрема й по відношенню до таких категорій як швидке розкриття, момент закінчення досудового розслідування, мета, завдання, засади кримінального провадження, система стримання та протипа, розумності строків обумовлених складністю кримінального провадження, різного характеру забезпечення (с. 36-52).

У підрозділі 1.3 «Нормативно-правова регламентація забезпечення швидкого досудового розслідування в законодавстві зарубіжних країн» дисертантом, на основі проведеного дослідження, визначаються внутрішня й зовнішня форми правового й організаційного забезпечення швидкості досудового розслідування. Здійснено порівняльно-правовий аналіз КПК країн Європи (Франції, Німеччини, Швейцарії, Австрії), Азії (КНР), союзних республік

як радянського та пост радянського періоду, серед яких визначено, що Україна стала останньою, що змінила «соціалістичний» кримінально-процесуальний кодекс УССР (1960 року) на новий, який був прийнятий лише в 2012 році (с. 53-63).

Другий **розділ** «Процесуальні порядки забезпечення швидкого досудового розслідування кримінальних правопорушень» складається з трьох підрозділів (с. 64-128).

У підрозділі 2.1 «Строки досудового розслідування як гарантія забезпечення його швидкості» визначається зв'язок між реалізацією прав і законних інтересів учасників кримінального провадження з системою процесуальних гарантій. При цьому кримінальні процесуальні гарантії швидкості досудового розслідування визначаються як передбачені законом дії учасників кримінального провадження, спеціальним призначенням яких є забезпечення такої інтенсивності провадження, за якої швидкість досягається без шкоди для його повноти та неупередженості, реалізація чого розглядається крізь призму вдосконалення законодавства про процесуальні строки, порядок здійснення досудового розслідування та диференціацію кримінальної процесуальної форми (с. 64- 87).

У підрозділі 2.2 «Початок, зупинення та закінчення досудового розслідування та їх значення для забезпечення його швидкості» проведено аналіз моделі початку досудового розслідування, заснованої на обов'язковій реєстрації в ЄРДР та автоматичному початку провадження, яка визнається концептуально правильним рішенням, що відповідає кращим зразкам континентальної процесуальної традиції. Її виступає необхідною передумовою забезпечення швидкості досудового розслідування. Висвітлено значення інституту зупинення/відновлення й закінчення досудового розслідування в забезпеченні швидкості кримінального провадження (с. 88-109).

У підрозділі 2.3. «Спрощений порядок досудового розслідування кримінальних правопорушень» висвітлюється значення кримінальної процесуальної форми як інструменту реалізації принципів кримінального судочинства й завдань кримінального провадження. Здійснено порівняльно-правовий аналіз прискорених та спрощених порядків провадження, закріплених в законодавстві основних держав континентальної системи права та України. Визначено здобутки України у побудові системи диференційованих порядків кримінального провадження (ліквідація стадії порушення кримінальної справи, запровадження дізнання як самостійної спрощеної форми розслідування кримінальних проступків, введення інституту угод і вдосконалення провадження у формі приватного обвинувачення) й підвищенні оперативності й ефективності кримінального судочинства (с. 110-128).

Третій **розділ** «Процесуально-правові та організаційні засоби забезпечення швидкості досудового розслідування» складається з трьох підрозділів (с.131-171).

У підрозділі 3.1. «Оперативно-розшукове та експертно-криміналістичне забезпечення швидкості досудового розслідування» розглянуто проблеми, завдання й значення оперативно-розшукового забезпечення досудового розслідування. Приділено увагу таким видам експертно-криміналістичної

діяльності як: судово-експертна (реалізується в ході проведення судових експертиз) та криміналістична (здійснюється шляхом техніко-криміналістичного забезпечення провадження слідчих (розшукових) дій).

На підставі проведеного дослідження визначено доцільність доповнення статті 41 КПК України та ч. 2 статті 242 КПК України (с. 131-141).

У підрозділі 3.2 «Науково-технічне та інформаційне забезпечення швидкості досудового розслідування» проведено аналіз сучасного стану техніко-криміналістичного забезпечення та перспектив використання цифрових технологій для оптимізації окремих інститутів кримінальної процесуальної діяльності, що здатне значною мірою підвищити їхню ефективність і вирішити низку актуальних проблем правозастосування шляхом підвищення якості роботи правоохоронної системи та рівня забезпечення прав і законних інтересів громадян під час досудового розслідування (с. 142-153).

У підрозділі 3.3 «Забезпечення права на захист та його межі в контексті швидкості досудового розслідування» засаду розумних строків обґрунтовано розглянуто як одну з форм нормативного вираження вимог швидкості досудового розслідування. Визначено потребу нормативного закріплення положення про недопустимість зловживання своїми правами учасниками кримінального провадження, як однієї з його засад, є необхідністю, зважаючи на його ціннісну обумовленість, загальновизнаність, значення для виконання завдання досудового розслідування (с. 154- 171).

Висновки лаконічно і в достатньому обсязі відображують основні результати, положення, що виносяться на захист й повністю відповідають завданням та меті дисертаційного дослідження (с. 174-181).

Список використаних джерел складається з 284 посилань на дослідження в вітчизняних і міжнародних виданнях.

Таким чином, дисертація Ільницького Михайла Миколайовича «Забезпечення швидкого досудового розслідування як завдання кримінального провадження», відповідає існуючим вимогам до такого виду наукових робіт та є завершеною науковою працею, результати якої вирішують актуальне наукове завдання – розроблення механізму забезпечення швидкості досудового розслідування.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці

Результати дисертаційного дослідження на тему «Забезпечення швидкого досудового розслідування як завдання кримінального провадження» рекомендуються для використання у діяльності органів досудового розслідування, закладів вищої освіти, у дослідженнях, в яких розглядувана робота стане підґрунтям подальших наукових пошуків.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача

Викладені в дисертаційному дослідженні висновки й пропозиції, в основному, заслуговують підтримки й позитивної оцінки. Водночас, в роботі є положення, що мають дискусійний характер і потребують їх обговорення під час публічного захисту.

1. Так, у підрозділі 2.2. «Початок, зупинення та закінчення досудового

розслідування та їх значення для забезпечення його швидкості», автором, з посиланням на практику, вказується, що «координація між патрульною поліцією та органом досудового розслідування на початковому етапі нерідко залишає бажати кращого, оскільки слідчі не завжди прибувають на місце події першими, а наряди патрульної поліції не завжди фіксують всі необхідні дані» (с. 89).

Робота б значно виграла, аби було більше приділено увагу питанням взаємодії з запропонуванням механізму розв'язання існуючої ситуації, пов'язаної з координацією зусиль між слідчими та різними структурними підрозділами, зокрема й патрульною поліцією.

2. У підрозділі 3.2 «Науково-технічне та інформаційне забезпечення швидкості досудового розслідування» автором наголошується, що «застосування відеозапису при провадженні слідчих (розшукових) дій, порівняно з фотозйомкою, має суттєві переваги, такі як наочність, оперативність, об'єктивізація розслідування, суцільна фіксація обстановки, динамічність» (с.148).

Водночас автором допускається некоректне порівняння фото та відео запису, обґрунтовуючи це «наочністю, оперативністю, об'єктивізацією розслідування», що повною мірою, властиве й для фотографії. Крім того кожен з вказаних додаткових засобів фіксації має свої переваги у застосуванні обумовлені відповідними обставинами, потребами, цілями і т. ін.

3. У підрозділі 3.3 «Забезпечення права на захист та його межі в контексті швидкості досудового розслідування» автором визначається, що «неналежна і недобросовісна поведінка суб'єктів(учасників кримінального провадження – підозрюваних, обвинувачених, захисників, потерпілих, свідків та інших), як правило, негативно позначається на строках розслідування, стає причиною необґрунтованих затримок досудового провадження, перешкоджає реалізації завдань і досягненню цілей кримінального процесу, порушує права інших осіб, залучених до кримінального провадження (с. 154).

Проте автором упускаються з розгляду такі критерії, як готовність та підготовленість слідчого до дій у відповідних умовах (зайняття несумлінної позиції учасників кримінального провадження, протидії досудовому розслідуванню і т. ін.), що забезпечують можливість реалізації завдань кримінального провадження.

Водночас, ці зауваження мають дискусійний характер, спрямовані на поглиблення окремих положень дисертаційного дослідження та не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження.

Заключний висновок. Дисертація Ільницького Михайла Миколайовича на тему «Забезпечення швидкого досудового розслідування як завдання кримінального провадження» є самостійно підготовленою кваліфікованою науковою працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані та практично цінні результати, що вирішують важливе наукове завдання.

Дисертаційне дослідження Ільницького Михайла Миколайовича на тему «Забезпечення швидкого досудового розслідування як завдання кримінального провадження» виконано на належному науково-теоретичному рівні, за своєю актуальністю, достовірністю й обґрунтованістю одержаних результатів

відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 зі змінами, а його автор – Ільницький Михайло Миколайович заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

професор кафедри криміналістики

та домедичної підготовки

Дніпровського державного

університету внутрішніх справ,

доктор юридичних наук, професор

Віктор ПЛЕТЕНЕЦЬ